

Nr 1064

Av herr Nelander m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 171, angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

(Lika lydande med motion nr 866 i Första Kammaren)

De gymnasiala skolornas målsättning

1. I propositionen angående reformering av de gymnasiala skolorna ansluter sig Kungl. Maj:t till den målsättning gymnasieutredningen (GU) och fackskoleutredningen (FU) utformat för dessa skolor. Det finns dock skäl att uppmärksamma de formuleringar som utredningarna i detta sammanhang använder. Det betonas där upprepade gånger starkt att de gymnasiala skolorna liksom grundskolan skall fostra eleverna och bidra till deras personliga utveckling. Samtidigt betonas att eleverna skall fostras till självständigt kritiskt ställningstagande. Det skall alltid överlåtas till eleverna att acceptera eller förkasta en värdering. FU, som i detta hänseende inte gör anspråk på att ha annan målsättning än grundskolan, och GU betonar mera uppgiften att orientera om de skiftande etiska normer efter vilka människorna lever än de normer som bör vara vägledande för skolans egen fostran. Departementschefen ger emellertid i propositionen för grundskolan nr 54:1962 en klarare och mer innehållsbestämd beskrivning:

Fostran till fritt och självständigt kritiskt omdöme, vilket är en mycket viktig uppgift för skolan, måste kompletteras med fostran till samarbete. Respekten för sanning och rätt, för människans egenvärde, för människolivets okränkbarhet och därmed för rätten till odelad personlig integritet representerar så omistliga tillgångar, att de kan sägas utgöra några av de grundvärden som måste få bestämma skolans mål och undervisningens innehåll och inriktning. Även om i övrigt det mesta är föränderligt i utvecklingssamhället ges det vissa grundvärden, som aldrig förlorar sitt innehåll eller sin giltighet. Det har avgörande betydelse för skolans fortsatta arbete, att denna målsättning är allmänt godtagen och det är därför enligt min mening väsentligt, att skolberedningen varit helt enig om dessa principiella riktlinjer för skolans arbete, liksom att de som yttrat sig över förslaget inte satt här berörda riktlinjer i fråga.

Visserligen rör sig grundskolan och de gymnasiala skolorna med olika åldersstadier med därav följande olikheter i fråga om kunskapsstoff, pedagogiska metoder etc., men målsättningen för idealbildning och personlighetsutveckling kan rimligen ej vara olika. Avser statsmakterna en förändring i

detta hänseende, bör det klart utsägas. I annat fall uppkommer osäkerhet huruvida de gymnasiala skolornas målsättning i fråga om etisk fostran är densamma som grundskolans eller ej.

Religionsundervisningens karaktär och innehåll

2. Det ämne i vilket skolans målsättning när det gäller idealbildning i särskild grad kommer till uttryck är religionsundervisningen.

Det torde råda enighet om att den allmänna skolan bör ha till sin uppgift att göra ungdomen bekant med de viktigaste formerna och uttrycken för religiöst liv i vår tid. I många länder hänskjuts den uppgiften till kyrkosamfunden. Den religionsundervisning som för närvarande förekommer i det svenska skolväsendet är objektiv i förhållande till skilda trossamfund och livsåskådningar. Detta för vårt land karakteristiska förhållande synes befordra tolerans, förståelse och vidsynthet och bör därför bevaras. I kravet på religionsundervisningens objektivitet ansluter vi oss till Kungl. Maj:ts uppfattning.

Tidigare ansågs den i vårt land dominerande religionsformen vara det enda viktiga i religionsundervisningen, och skolan hade till uppgift att fostra eleverna in i luthersk kristendom. Sedan 1921 har den konfessionellt bestämda kristendomsundervisningen i vårt land upphört och ersatts med en ekumeniskt orienterad. Samtidigt har vår kontakt med andra länder och världsdelar blivit så stark, att skolans religionsundervisning självklart måste orientera även om religionsformer, som i andra länder och världsdelar kan spela en stor roll. Även i uppfattningen att religionsundervisningens stoff måste vidgas delar vi Kungl. Maj:ts ställning.

I en tid, då vårt blickfält sålunda vidgas ut över världen och då de religiösa förhållandena inom vårt land snabbt förändras, blir uppgiften att göra ungdomen bekant med religionens skilda former betydelsefullare och mera krävande än tidigare. Skolan har att möta en ungdom som kommer med andra förutsättningar och andra frågor än i tidigare generationer, och den har att hjälpa denna ungdom att förstå innebörden både av vårt eget lands religiösa tradition och av de viktigaste former i vilka religionen framträder ute i världen.

Lika väl som orientering om samhället behövs på alla skolstadier, varvid lärostoff och metoder måste anpassas efter elevernas ålder och mognad, behövs orientering om religiösa frågor och religiösa former på alla linjer. En undervisning i ämnet i grundskolan kan inte göra orienteringen i de gymnasiala skolformerna överflödigt, eftersom de ungas frågeställningar och deras uppfattningsförmåga förändras. Lika litet som undervisning om religion kan begränsas till vissa åldersstadier, kan den begränsas till vissa lärokurser. Det rör sig här om frågor som är allmänmänskliga, ofrånkomliga för alla människor. Frågor om livets mening och sammanhang måste

varje människa möta oberoende av intresse och yrke. Vi konstaterar därför med tillfredsställelse, att Kungl. Maj:t föreslår religionsundervisning på gymnasiet och fackskolans samtliga linjer.

I sin syn på de nya gymnasiala skolornas kristendoms- och religionsundervisning ansluter sig Kungl. Maj:t i huvudsak till vad GU och FU anfört. "En betydande omläggning" av det nuvarande gymnasiet kristendomsundervisning föreslås. Det nuvarande ämnet kristendomskunskap föreslås ersatt med ett nytt ämne, benämnt religionskunskap. I utbildningen av lärare för detta ämne "måste de humanistiska fakulteterna i framtiden i betydande grad engageras" för att "lärarens perspektiv inte skall bli alltför snävt". Lärarna skall nämligen "meddela kunskaper inte endast om många och skiftande religiösa uppfattningar utan också om icke-religiösa livsåskådningar".

Statsrådet hänvisar till 1962 års riksdagsbeslut om grundskolan, enligt vilket grundskolans religionsundervisning i första hand skall omfatta kristendomen "men även ge kunskaper om icke kristna religioner och ge kännedom om de strömningar, som satt de religiösa sanningarnas värde i fråga". För vår del önskar vi understryka att, både i grundskolans och de gymnasiala skolornas religionsundervisning, undervisning om kristendomen måste utgöra tyngdpunkten. "Kunskap om kristendomen är nödvändig för förståelsen av västerlandets kultur- och samhällsliv, såväl i gångna tider som i nutiden. Skolans religionsundervisning måste därför i vår kulturmiljö i första hand vara en undervisning om kristendomen: de bibliska skrifternas innehåll, kristendomens historia och samfundsformer samt kristen trosuppfattning och etik." Dessa ord ur 1962 års beslut om grundskolan måste vara vägledande också då det nu gäller att utforma de gymnasiala skolornas religionsundervisning. Icke-kristna åskådningar och livsformer som framträtt i västerlandet och som givetvis även skall behandlas har utgjort och utgör huvudsakligen reaktion och opposition mot den kristna traditionen, och man förstår inte de icke-kristna livsåskådningarna i vår kulturkrets utan kännedom om kristendomen. Vår tids människor har visserligen ofta svårt förstå och finna sig till rätta med de traditionella kristna uttryckssätten och formerna, men de är ändå ofrånkomligen infogade i den kristna traditionen.

Vi önskar sålunda i de gymnasiala skolorna en efter tidens krav förändrad undervisning om kristendomen och om icke-kristna religioner och livsåskådningar men accepterar inte, att ämnet kristendomskunskap ersättes av ett ämne, i vilket huvudlinjen i västerländsk kulturtradition, den kristna, inte längre utgör tyngdpunkten. Ett huvudsyfte med undervisningen måste vara att göra den uppväxande ungdomen förtrogen med den kristna traditionens uttryck i språk, litteratur, konst, samfundsliv, livsföring m.m. Det måste vara en väsentlig uppgift för skolan att bereda ungdomen möjligheter att tillgodogöra sig vårt västerländska religiösa och kulturella arv

utan att detta arv eller vissa delar därav fördenskull påtvingas dem. Hur dessa synpunkter kan tillgodoses illustreras i bifogade bilaga med förslag till läroplan i ämnet. Härav följer, att de som i de gymnasiala skolorna skall undervisa i detta ämne främst måste äga religionsvetenskaplig kompetens. Kungl. Maj:ts ord om förändrad lärarutbildning får enligt vår mening inte tolkas så, att huvudansvaret för denna undandrages de teologiska fakulteterna.

Vad ämnets benämning beträffar, kan "religionskunskap", som Kungl. Maj:t föreslår, motiveras bl.a. av nödvändigheten att inom ämnet ge ökat utrymme åt icke-kristna religioner, som spelar framträdande roll i andra världsdelar, och åt icke-kristna tankar, som framträtt i vår egen kulturkrets. För bibehållande av benämningen kristendomskunskap talar bl.a. att ämnet har detta namn i grundskolan och att det synes fördelaktigt att bevara samma namn i de skilda skolformerna. Undervisningen om kristendomen måste i skolväsendet som helhet ha en så mycket större plats än undervisningen om icke-kristna religioner och livsåskådningar, att en genomgående benämning "kristendomskunskap" kan vara motiverad. För vår del ställer vi här icke något särskilt yrkande.

Gemensamma samlingar

I anslutning till GU och FU föreslår Kungl. Maj:t, att i gymnasiala skolor hittillsvarande morgonsamlingar, vilka förekommer i flertalet av de skolor som de blivande gymnasiala skolorna skall ersätta, skall utbytas mot gemensamma samlingar. Inga direktiv för dessa samlingar skall utfärdas, utan det skall stå skolorna fritt att arrangera dem efter lokala önskemål.

Vi iakttar med tillfredsställelse, att Kungl. Maj:t tolkat GU:s ord om dessa samlingar så, att inga ämnen, alltså inte heller religiösa och etiska ämnen, skall vara uteslutna från samlingarna. Det bör betonas att de nuvarande morgonsamlingarnas former och innehåll blir föremål för förnyelse och att skilda skolor får frihet att pröva olika utformningar, varvid dock det värdefulla i de nuvarande morgonsamlingarna bör bevaras. En utveckling i riktning mot variation av samlingarna har redan skett och bör fullföljas. Enligt vår uppfattning är icke information samlingarnas viktigaste uppgift utan vad som uttryckes i nu gällande anvisningar, nämligen att skänka inre samling och känsla av gemenskap. Friheten bör inte bli så stor, att vissa skolor avsätter tid för samlingar, medan andra skolor inte gör det. Det vore en fördel om dessa samlingar som regel förlades till förra delen av arbetsdagen.

Hemställen

På grundval av vad ovan anförts föreslår vi,

att riksdagen i anslutning till beslutet om de gymnasiala skolorna i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna

1. att i de gymnasiala skolornas målsättning det må komma till uttryck att dessa skolor i likhet med grundskolan vill fostra sina elever till respekt för sanning och rätt, för människans egenvärde och för människolivets okränkbarhet;
2. att i enlighet med ovan angivna riktlinjer och i överensstämmelse med vad som beslutats för grundskolan undervisningen i religionskunskap får sin tyngdpunkt i undervisning om kristendomen;
3. att huvudansvaret för lärarutbildningen i ämnet förlägges till de teologiska fakulteterna; och
4. att ifrågavarande skolor åläggas att anordna gemensamma samlingar, så att varje elev får delta i dessa minst halva antalet veckodagar samt att dessa samlingar utformas så att de ger utrymme till variation och förnyelse och anknyter till traditionen i svensk skola.

Stockholm den 12 november 1964

<i>Eric Nelander</i>	<i>Ake Zetterberg</i>	<i>Erik Larsson</i> i Norderön
<i>Ernst V. Staxäng</i>	<i>Axel Gustafsson</i> i Borås	<i>Augustinus Keijer</i>
<i>Evert Svensson</i> i Kungälv	<i>Gunnar Larsson</i> i Luttra	<i>Lisa Johansson</i>
<i>David Svenungsson</i>	<i>Ruth Forsling</i>	<i>M. Berglund</i>
<i>Arvid Nilsson</i> i Lönsboda	<i>Gustaf Svensson</i> i Vä	<i>James I. A. Dickson</i>
<i>Ove Nordstrandh</i>	<i>Thorvald Källstad</i>	<i>Einar Rimmerfors</i>
<i>David Gomér</i>	<i>Märta Boman</i>	<i>Sven Gustafson</i> i Göteborg
<i>Jan-Ivan Nilsson</i> i Tvärålund	<i>Daniel Wiklund</i>	<i>Carl Eric Hedin</i>
<i>Stina Gunne</i>	<i>Arne Persson</i> i Heden	<i>Axel Landgren</i>
<i>Bengt Börjesson</i> i Falköping	<i>Olle Westberg</i>	<i>Elsa Lindskog</i>

FÖRSLAG TILL KURSPLANER FÖR DE GYMNASIALA SKOLORNA

Humanistisk, samhällsvetenskaplig och — i fall av samma veckotimal — naturvetenskaplig linje

I. Vad är religion? Kort inledande analys av religionens funktion och innebörd och av frågorna om tro och vetande i olika miljöer.

II. Västerlandets religiösa situation. Problem kring den traditionella gudsbilden i en förändrad världsbild, kring kausalitetstänkande och undertro m.m. Kritik av religion från skilda utgångspunkter.

III. Icke kristna religioner.

a) *Judendom.* Judendomens egenartade nationella och religiösa ställning, drag ur dess historia efter kristendomens framträdande fram till nutiden. Antisemitismens psykologiska och religiösa orsaker och dess framträdande vid skilda tidpunkter.

b) *Islam.* Islams framträdande, expansion, blomstring, tillbakagång, nutida renässans. Nutida problem och riktningar med brytningar mellan traditionalism och liberalism, särskilt i Turkiet, Egypten, Pakistan.

c) *Indiens och Östasiens religioner.* Det indiska tänkandets särdrag: historielöshet, utrymme för skilda gudsuppfattningar, vördnad för livet. Hinduismens nutida problematik i samband med Indiens industrialisering. Buddhismens skilda riktningar, nutida renässans genom förening med asiatisk nationalism.

IV. *Bibelkunskap.* Bibelns form: olika litteraturarter, dess av dåtida världsbild, kulturmiljöer etc. bestämda språk. Nya testamentets budskap. Exempel på varierande utläggningar från skilda konfessioner och tider. Några bibliska motiv i konst och litteratur från skilda epoker.

V. *Kristendomen och samhället.* Översikt av den kristna trons och de kristna kyrkosamfundens relationer till västerländskt samhällsliv. I samband med nutiden behandlas bl.a. kristendomens relationer till skilda ideologier. Tolkning av de kristna gudsrikestänkarna. Den kristna missionen och nutida samhällsförändringar i Afrika och Asien. Missionens relationer till samhällets u-landshjälp.

VI. *Kristna fromhetstyper och samfundsbildningar.* Med utgångspunkt i historiska och nutida exempel tecknas olika fromhetstyper och samfundsbildningar. Skilda former av gudstjänst och olika uppfattningar av samfundsorganisation. Kristet samarbete över samhälls- och samfundsgränser (ekumenik).

VII. *Etiska problem.* Aktuella moraliska frågor, t.ex.: vad är lycka?, vad är samvetet?, äktenskap och sexualitet, euthanasi och abort, brott och straff, frihet och tvång i ett demokratiskt samhälle, arbete och yrke, internationellt samarbete, rika och fattiga länder, krig och försvar. Några exempel på skilda försök att lösa de etiska problemen.

Teknisk, ekonomisk och — i fall av samma veckotimtal — naturvetenskaplig linje

Kursplanen innehåller ett urval av för övriga linjer skisserade moment:

- I. *Vad är religion?*
- II. *Västerlandets religiösa situation.*
- III. *Icke-kristna religioner*
 - a) *Judendomen,*
 - b) *Islam,*
 - c) *Indiens och Östasiens religioner.*
- IV. *Bibelkunskap.*
- V. *Etiska problem.*

Fackskolan

Kursen kan utformas i huvudsaklig överensstämmelse med kursen för gymnasiets tekniska och ekonomiska linjer.